

La pintura està plena de coses temibles

Mario Garcia Bonafé

19 D'AGOST

I have always been a plodder, a person who anguishes and struggles over each sentence, and even on my best days I do no more than inch along, crawling on my belly like a man lost in the desert.

PAUL AUSTER

Mario Garcia Bonafé escrigué aquest text per al catàleg de l'exposició d'Artur Heras a la Sala Parpalló en novembre-desembre de 1992. Fou publicat al llibre *Artur Heras* (Col. Imagen, Edicions Alfons el Magnànim-IVEI, 1992). Traducció de Marc Granell.

Redimonis! Caldrà alçar-se matí per a respondre el qüestionari que m'ha enviat Artur Heras amb motiu de la seua exposició. Atrevir-se a escriure. Tinc ja la pell seca.

Regirant papers, vaig caure ahir sobre algunes frases de Henry Calet que podrien facilitar-me la resposta: «Declare que el meu punt de vista serà poc elevat, quasi quasi arran de terra. Preferiria dir: arran d'home. La qual cosa no implica forçosament una idea de profunditat. Parle des d'un lloc en què la perspectiva no s'amplia. La meua mirada es passeja sobre avingudes sense nom, sobre carrers que no tenen eixida». Segurament seria molt més raonable abstenir-me. Tinc amb massa freqüència la impressió de no formar part del món intel·lectual d'avui dia, tancat en el meu propi laberint, tan incult en tot allò que s'agita en el món de l'art.

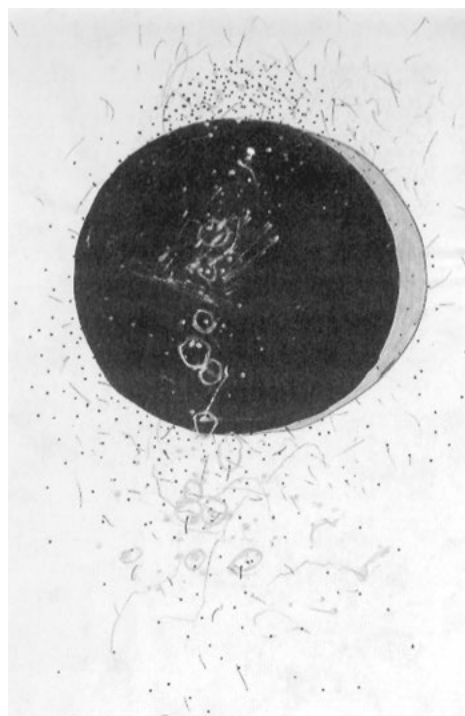
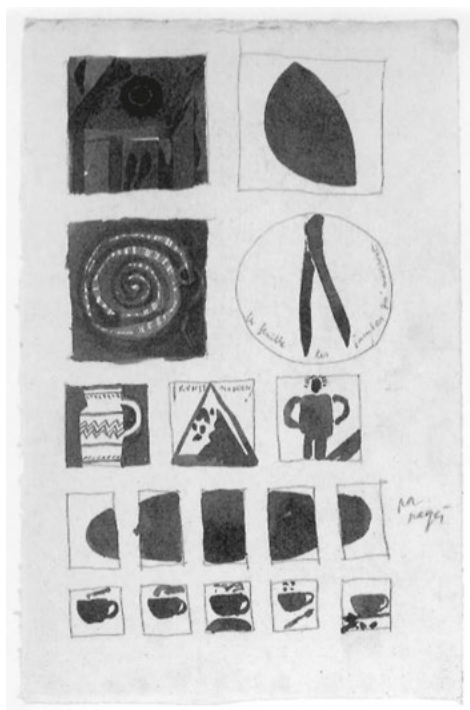
Així doncs, per a mi, escriure serà, com deia Georges Perros, una manera de pagar peatge. Però, quin peatge? El que es paga per inventar amor, amistat, somnis o art. I, com un no escriu com voldria escriure, sinó com pot, amb aquestes pàgines pagaré el peatge inevitable que la meua edat madura i desordenada realitzarà quan m'encare amb aqueix món dels pintors, amb aqueixa felicitat del pintor que resulta del seu treball, a mitjan camí entre l'artesà i el mag.

24 DE SETEMBRE

Una vesprada, durant les primeres setmanes de 1980, en un temps fresc però no hivernal, heus-me per primera vegada en ma vida en un espai blanc, minúscul en el meu record. Murs blancs. Traços confusos gris clar quasi blanc. Traços només inacabats. Daus negres. És l'estudi d'Artur Heras.

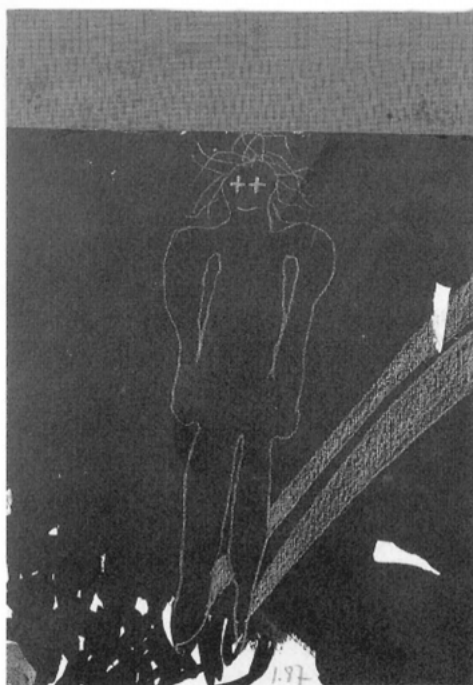
Durant els dotze anys següents, he mirat, contemplat, estudiat els seus treballs. He vist nàixer les línies, sorgir els colors, endurir les matèries. Durant dotze anys he acumulat records com dossiers un jutge d'instrucció, però l'essencial roman inaprehensible, inaccessible. Potser perquè, com ha escrit Samuel Becket, «la peinture moderne est déjà assez troublante en elle même sans qu'on veuille la rendre plus trouble encore, en disant tantôt qu'elle est peut-être ceci, tantôt qu'elle est peut-être cela».

Ahir, últim dia de l'estiu, he llegit, rellegit, totes les notes que he pres al llarg d'aquests mesos. He decidit que podrien compondre un cert conjunt coherent i m'he preguntat, tanmateix, com continu-

ar aquesta aventura d'escriure la meua lectura d'Artur Heras. Em vaig asseure davant l'escriptori, però no per a dedicar-me a treballar, a prendre notes, a preparar la meua exposició sobre l'exposició d'Artur Heras, sinó per a mirar una altra vegada les fotografies de les seues obres que tenia sobre el meu escriptori. Volia estar absolutament sol amb les fotografies, sol amb aquesta notícia de l'exposició.

He desplegat les fotografies al meu davant, observe els perfils de les cases que es repeteixen una vegada i una altra, els espais blancs de les cases, la ratlla, el punt, el triangle perfecte de les cases, els colors de les tasses, en recórrec les vores, l'olorosa rugositat que du a la meua boca el sabor amarg del café, alce amb les meues mans les escultures de les seues cases, sospese les seues sabates de plom, pesades, obscures, aqueixes sabates dels camps de concentració que duen a la meua memò-

L'ESPILL

ria aquells peus nus dels quals parlà Peter Handke, acarone les figures que representen els seus paquets de tabac marca IDEALES, el seu fum aspre, acre, m'ompli els pulmons i la nostàlgia torba la meua imaginació. L'element commovedor de les fotos que tenia davant de mi no m'alliberava de la notícia de l'exposició.

Aquest migdia, el temps o la inspiració han frustrat el meu projecte. He llegit i corregit la pàgina precedent. Després, no res. Les paraules anaven perdent sentit. He passat la vesprada ordenant llibres. Aquesta tasca modesta i repetitiva posseeix la virtut de les ocupacions domèstiques. Tranquil·litza l'esperit i l'encamina cap a l'essencial. S'ordenen els llibres com es dobleguen els llençols, es planxen les camises o es netegen els armaris. En posar un ordre en les coses, es troba la pau. A mesura que la vesprada avança, el quadre sobre Franz Kafka d'Artur Heras emergeix de les ombres i destrueix aqueixa pau precària. A les sis, comence a distingir-ne la silueta; a les sis i quart, el contorn del vestit; a les sis i vint, la cara s'hi retalla nítidament. La llum s'apropia suaument dels grans de pintura que han creat el llenç. L'àgil dibuix representa per a mi la imatge d'un gnom d'un gènere inesperat, al voltant del qual giren les hores i els dies que precedeixen l'exposició, la meua sobre Artur Heras, la d'Artur Heras sobre ell mateix.

29 DE SETEMBRE

La primera vegada que vaig veure Artur Heras va ser durant un hivern a Nova York. El cel estava gris, gris dens, molt diferent del brillant colorit mediterrani sota el qual havíem nascut els dos. Artur camina-

va lentament, els ulls àvids, anhelants. Les mans primes, brunes, dibuixaven, pintaven, esculprien la desolada matèria nova-iorquesa. M'hi vaig encreuar i vaig creure que es tractava d'una visió. Algú que s'hagués rebel·lat, i hagués abandonat la seua ciutat.

Aquest home em va transmetre quasi de seguida aqueixa necessitat de cerca no en els museus, sinó en els carrers. Havia fet un llarg camí per a trobar a Amèrica del Nord un personatge singular, un *outsider*, que trobava en el metro, en el tren, en els sòrdids bars nord-americans, el negre i el blanc, «el color de l'eliminació», com diu Tahar ben Jalloun.

En una «vasta habitació estrangera» (Leiris), Robert Frank, el suís emigrat, i Artur Heras iniciaren una conversa que els dugué, a través de l'aventura de l'art, cap a la matèria pictòrica i fotogràfica de les grans urbs actuals. Robert Frank parlà dels anys cinquanta, quan creuava una ve-

gada i una altra Amèrica. Parlà dels carrers de Detroit, Los Àngeles, Cleveland o Nova York. De les seues penombres, de les seues voreres brutes, de les seues gentes fatigades, dels seus ombrívols paisatges urbans. En el capvespre d'aqueix dia hivernal, Robert Frank parlà de les seues línies i de les seues «diagonals brutals» (Denis Roche), esteses al llarg de les autopistes nord-americanes. Mentre Robert parlava de «going on in sad eternity» (Jack Kerouac), Artur Heras, perdut en els seus somnis, en l'anàlisi de les sensacions contradictòries que l'assalten, després del vertigen davant el torrent d'imatges, de colors, de somnis i de fantasmes que l'envaeixen, se sent incapaç d'adherir-se a la realitat. Aquesta realitat que esclata en múltiples fragments. No vol ser més que un receptacle gegantí que examina cada color i cada línia que rep.

1 D'OCTUBRE

Aquell dia (així havia sempre de començar la «història d'una foto»), Artur Heras havia pres l'autobús per a desplaçar-se a un dels suburbis de Berlín. Era un dia tardorenc, una pesada tardor alemanya. A la seua arribada, inicià el seu camí per un paisatge molt semblant als ravals

de totes les grans ciutats: edificis desmanegats, ciments esquerdat, sostres florits. El cel estava cobert, grans núvols ennegrits envaïen el paisatge. Va córrer fugint de la pluja bru-

tal, intentant arribar a la galeria d'art, oculta entre aqueixos detritus industrials, que exposava les obres d'un dels seus artistes més volguts, Anselm Kiefer. La pluja i l'excitació li feren equivocar el camí. De sobte, es trobà perdut en aqueix «món tardorenc que irradia monotonía» (Handke). Encaminà les seues passes cap a l'horitzó de la ciutat. A la llum del crepuscle, sorgien d'ací i d'allà diverses figures, gossos errants de la soledat urbana, que es movien com titelles davant un decorat de pedra. A alguns metres d'ell, l'extensió grisa del mur. Una torre de fusta domina el riu. Un cartell esquinçat indica que aquest camí d'aigua va pertànyer, alguna vegada, a la RDA. No lluny del mur, una creu de fusta recorda que un desconegut hi va ser abatut en intentar creuar l'Spree. Les gavines es posen sobre la creu, es capbussen en l'aigua grisa i es confonen amb la neu que cobreix els molls.

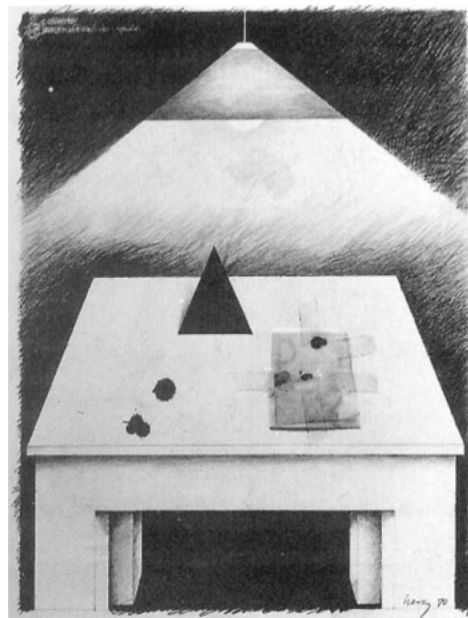
Tinc davant meu la imatge que Artur Heras va prendre de si mateix enfront del mur, aqueix *trompe l'oeil* l'humor del qual és tan evident. Tota imatge fotogràfica és una simulació, una aparença de realitat. Heus ací, doncs, una fotografia que l'autor ha volgut simular, en la qual un personatge, ell mateix, amb una pesada gavardina, sembla un personatge de Kafka pujant per un camí impossible.

2 D'OCTUBRE

Visite la casa en què viu Artur Heras. Medite sobre les contrarietats de la vida i de l'obra, sobre el decorat natural i l'estat de l'ànima. Ací Artur Heras pateix, pateix, crea a imatge de la seua pintura interior. Fora de la casa, els colors rojos del sol,

idonis potser per a un altre pintor que no fos ell. En l'interior, recolzat en una paret, un quadre, homenatge a Tatlin, en el qual trobe el pes i el color de l'obra. Me'n duré aquesta imatge que em permetrà desvelar els pensaments dels dos pintors.

L'ocupant d'aquesta casa és un home dotat per a les arts plàstiques, amb una habilitat d'artesà d'altres temps, amb una curiositat incansable a la recerca de tècniques noves, amb una propensió als assajos i als errors. La seua creació pictòrica descansa sobre una espontaneïtat breu, però elaborada, i que li permet anar canviant l'elecció dels temes, dels colors, dels materials. Em mostra els quadres de la seua última exposició. Cartons esquinçats, després apegats els uns als altres abans de ser pintats en grisos diluïts que obrin el pas a pinzellades grogues, a colors clars. Observe aqueixes composicions blanques que ressalten la simetria de la ratlla i el punt, de la casa i la lluna. Els jocs de simetria, la sensació gairebé tàctil del gra que aplica a

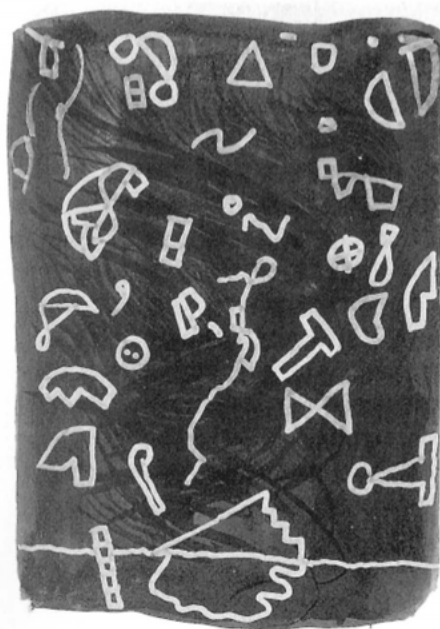

la seua sèrie de tasses. Artur Heras treballa amb freqüència a l'estil dels abstractes lírics americans. Arranca i llança fragments de cartó sobre la tela, rectificant les formes que hi sorgeixen, ultrapassant lentament en la composició. Afegeix, apegua, retalla fins a obtenir sis o set capes. Després, alça el quadre, el col·loca sobre el cavallet i l'acolora amb tocs lleugers, la qual cosa entenc com la prova que l'estructura formal que acaba de ser realitzada pel pintor representa un instrument psíquic funcionant.

En aquest soterrani, mena de presó-cova-taüt on Artur Heras està, alhora, tancat i protegit, sorgeix una imatge blanca —la casa—, en la qual es retalla la llum exterior, pintada, dibuixada, esculpida fins a l'obsessió, que suggereix aqueixa variant del bloc màgic que tant agradava a Freud.

5 D'OCTUBRE

«Une casserole aussi, ça peut crier, tout peut crier. Une simple bouteille et les pommes de Cézanne...», deia Picasso. Les seues natures mortes *crient* de vida, d'una tensió insòlita que el pintor estableix entre els objectes pintats. «Aimer les choses et les manger vivantes», escrivia el pintor català. John Richardson, autor d'una exhaustiva biografia sobre Picasso, constata que: «c'est la métamorphose qui intéresse Picasso. À ses yeux, peindre des objets pour eux-mêmes n'avait que peu d'intérêt. Il voulait donner une identité anthropomorphique». Artur Heras coneix bé les natures mortes de Picasso i en la seua exposició hi ha una natura que es repeteix: la tassa de café. Un motiu que ha observat, sotjat, fins a crear una mena de gravat en relleu; matèria i línia s'hi entrellacen

formant un text. Se serveix de les superfícies esfèriques de les tasses per a imprimir-hi, com en una pàgina en blanc, qualsevol color groc, crema, blau.

Jo estic dret, mirant els quadres, interrogant-me sobre la seua participació en el «paisatge» pictòric d'Artur Heras, intentant endevinar la necessitat d'orde i lectura que advertesc en les seues obres amb la tensió irreal que presta als seus colors. El pintor ha col·locat diversos signes, fal·laços com trampes, al llarg del seu recorregut, i jo, víctima innocent d'aquest creador, acabe creient que l'únic que ens queda de follia, audàcia i llibertat en estat pur participa d'aqueix gest exemplar que són les obres que pinta.

PINOTXOS

Havíem arribat fin a les
 rodalies
 per veure els pinotxos rojos
 sobre la gespa
 dels nostres jardins antics.
 Pinotxos rojos
 no sagnants.
 Petites joguines del sofriment.
 L'home avança.
 Llum nocturna.
 No detingueu els homes
 vosaltres joguines.
 Viuen la seua mort.
 Llum negra.
 Deixeu-los passar
 els homes.

Aviat es compliran trenta anys d'ençà que Artur Heras començà a exercir l'ofici de pintor. He revisat (assegut, gitat, dret) els centenars de croquis, esbossos, dibuixos, objectes, cartells i quadres, he contemplat llenços de tres metres d'alçada i d'uns centímetres a penes. He vist brillar davant de mi colors calents i freds, superfícies blanques, contorns grisos, centenars de poemes en colors perduts en la naturalesa del llenguatge artístic. El meu crani a punt d'esclatar ha esmicolat les imatges que Artur Heras ha anat construint al llarg dels anys.

Complirà quaranta-vuit anys l'any vinent. Edat que, no fa gaire temps, li semblava canònica. No ha tingut una joventut amable, ni heroica, ni fabulosa. No va fer la guerra. No és israelià ni monjo exclaustrat ni professor de filosofia. Ni ha pres el camí dels honors. Ni es lamenta ni s'alaba per això.

Socialment, ha tingut l'energia de no arrelar-se en cap banda, deixant caure tot allò que semblava *superflu*, no per a pintar, sinó per a arriscar-se a comprometre la part més tenaç de si mateix en la pintura. Des d'aleshores, una mà en el pinzell i la tela i l'altra en l'extrema nuesa que suposa tal passió. ¿Què és la pintura? L'obligació d'alimentar l'altre —ho vulga o no— i aqueix altre que està en nosaltres. És

una passió, una «ordre».

Forma part de la nostra vida, com la conversa, l'apetit sexual o la quotidianitat. No és un ofici ni un sacerdoti. És una manera de treballar que és ambigua pel seu origen, els seus fins, la seua utilitat. Aïlla més que uneix, pintar és estimar estar sol. No es pinta en públic

i als pintors no els agrada que algú s'incline sobre la seua esquena per veure el que estan creant. Es pot viure sense pintar, però no es pot pintar sense viure. Pintar i viure no coincideixen sempre i aquest *ennui* té conseqüències fatals.

Algú va escriure que als vint-i-cinc anys tot el món sent desitjos d'escriure la seua autobiografia. Artur Heras inicià fa temps aqueix llarg camí. Durant el seu recorregut ha vist desfilar totes les criatures de la seua imaginació i les ha convertides en allò que Bracque anomenava «objectes naturals». Sens dubte, la més bella expressió que s'ha aplicat a la pintura.

24 D'OCTUBRE

En aquest capítol tractaré de les lleialtats. Evocaré el dau blanc de l'estudi

d'Artur Heras, els seus murs cegats, les seues taules robustes que aguanten models geomètrics, el seu terra de rajola sense polir i els retalls de banderes en les parets, restes d'una antiga exposició (ah la bandera, *le pavillon en viande saignante* sobre les parets lluminoses de la Fundació Joan Miró).

És una habitació, una caixa que conté un home que és un pintor; ampliada, esdevé un aula, un centre d'investigació, un laboratori del qual brolla l'alquímia del dolor i de la forma.

Alguns homes exhibeixen les seues biografies en les seues habitacions, uns altres la proclamen a través dels llibres que conserven; els pintors revelen les seues lleialtats a través dels homenatges que dediquen en els seus quadres. Tatlin, Kafka i Stravinsky són els herois pintats del món d'Artur Heras.

En un dels murs de l'estudi penja el quadre que Artur Heras pintà sobre el Monument a la Internacional de Tatlin. La seua figura elegant i complexa, la seua geometria lleu i vaga s'adhereix a la paret

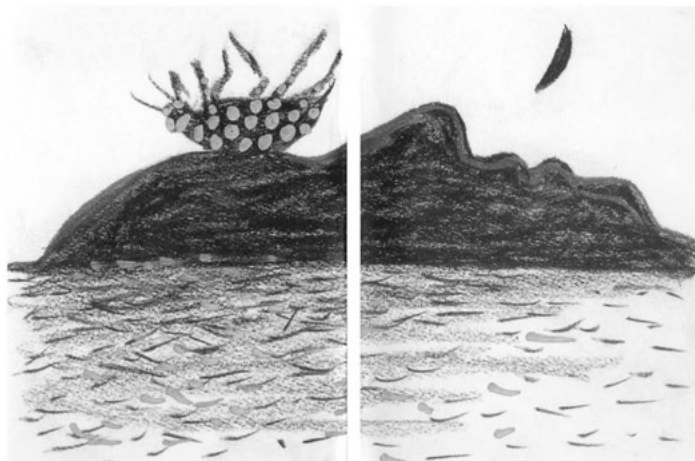
blanca i les seues espirals rosades, aqueixa mena de cuc de la revolució projecta el seu color sobre el desordre de l'estudi. Tatlin, l'«irònic Tatlin», pintor, enginyer, teòric. Tot un nou estil d'art. El vell Institut on treballava és, en l'actualitat, el Museu Puixkin; el temps de Puixkin ha desplaçat el de la Revolució, els guants grocs del poeta, els colors violents i bruscos de l'art revolucionari soviètic. Oh!, dies rojos d'Octubre. Tatlin ja no hi és. Ell, l'inventor de la torre més gran en la història, acabà vivint en una habitació que podia a sopa de col, parlant amb Viktor Shklovsky sobre el poder i l'artista i morint sense poder veure la mort del vell escarabat.

En un racó de l'estudi, l'escarabat que obsessionava Tatlin ha experimentat una transformació, una «metamorfosi», i s'ha convertit en un retrat de Kafka que dansa més que camina, sota un cel blanc i matinal. La seua postura té la flexibilitat d'un atleta. Diu Citati que totes les persones que conegueren Franz Kafka tenien la impressió que una paret de vidre l'envoltava. Ell estava allí, darrere aqueix vidre perfectament transparent, caminava i es movia gràcilment i somreia com un àngel lleuger

i meticulós alhora. Aqueixa figura alada, immaterial, que confessava al seu amic Max Brod que no coneixeria mai ni el pes ni l'estabilitat de la maduresa, aqueixa metafísica de la lleugeresa, està perfectament traçada en el quadre que li ha pintat Artur Heras.

En la paret d'enfront, un faune irònic mira amb un estremiment d'admiració aqueixa figura que marxa amb passa ràpida, lleument corbada, el cap un poc inclinat i el cos balancejant-se com si ràfegues de vent l'arrossegassen pels carrers de Praga. Aqueix faune que mira impertinentment a través del seu pinça-nas és Igor Stravinsky, el músic rus autor de l'*Ocell de foc*, aqueix ballet sobre una mena d'au del paradís que voleteja al voltant d'un arbre encantat, intentant agafar-ne els fruits d'or entrevistats a través dels rajos argentats de la lluna, aqueix ocell, ¿què és sinó la imatge quimèrica de la nostra vida delerosa de desitjos?

El retrat, amb el llavi arquejat, l'ull capaç, emana una energia terrible, com si la meitat de la seua ànima l'enviàs a cercar la bellesa en un món que està en desacord amb ell mateix.

Un monument truncat com una torre de Babel per la qual s'arrossega un escarabat que es converteix en ocell. Tatlin, Kafka, Stravinsky. Contemplant aquestes tres obres d'Artur Heras, s'agita en nosaltres el desig d'escrutar aqueixes figures, d'inclinar-nos sobre els seus enigmes per a intentar descobrir el seu secret

i situar-lo en la seua època, la que va des de finals del segle XIX fins als nostres dies, i que cavalcant entre dues guerres mundials i nombroses revolucions, es configura com una de les més tempestuoses de la història.

L'estudi s'enfonsava a poc a poc en la foscor. Els meus ulls, gairebé esvaïts sota les cel·les arrugades, miraven aqueix pou d'ombra i jo me n'allunyava satisfet, content, perquè la meua capacitat de veure-hi em donava accés a un món que és l'únic que ara conec: l'era de l'home ocell i del mag de les màquines.

NOTA FINAL

En la meua vida hi ha pocs esdeveniments que puga recordar amb satisfacció, cada vegada experimente més clarament la sensació de debatre'm en una trampa i aquesta sensació es fa més aguda quan he d'escriure alguna cosa; en aqueix moment podria fer meus els versos de William Blake: «la ploma és el meu terror, el llapis la meua vergonya».

Per a escriure aquestes pàgines i perquè l'argumentació guanyàs en complexitat i es ramificàs d'una manera excitant, que pujàs i descendís, s'aclarís i s'obscurís, ha estat necessari llegir i rellegir; mig segle d'història de l'art contemporani ha estat examinat; els meus deutes, doncs, són quantiosos. Si hi ha algun colorit en aquestes pàgines, alguna metàfora brillant, algun raonament complex, han de ser atribuïts a la gran intel·ligència i penetració que els Jean Paulhan, Michel Leiris, Georges Perros, Samuel Becket, Maurice Blanchot, Denis Roche, Guy Davenport, Piero Citati, Wassili Kandinsky, Walter Benjamin i molts altres han sembrat generosament en les seues obres. A tots ells, gràcies. □

